

TÜRK VE ALMAN İLKÖĞRETİM 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİLBİLGİSİ DERS KİTAPLARINDAKİ SIFATLARIN NİCELİK BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Rıdvan TUNÇEL*

ÖZET

Öğrenmeye başladığımız ilk günden ulaştığımız yaşa kadar, sürekli bir şekilde yeni şeylerin isimlerini sözcük dağarcığımızı katıyoruz. 8 sözcük türünden biri olan sıfatlar, nesnelere algılamada, tanımlamada ve ayırt etmede önemli bir görev üstlenirler. Bu çalışmanın amacı, hem Almanya’da hem de Türkiye’de, ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin dilbilgisi derslerinde ne kadar ve hangi sıfatlarla karşılaştıklarını araştırmaktır. Kitaplardaki tüm sıfatların nicelik ve niteliğini belirlemek için, bir tarama işlemi yapılmıştır. Tarama işleminde, Almanca “Praxis Sprache 5 Ausgabe A” ve Türkçe “İlköğretim Türkçe 5” ders kitapları kullanılmıştır. Kitapların taranması ile Almanca ders kitabınının 409, Türkçe kitapta ise 216 sıfat olduğu saptanmıştır. Böyle olunca, öğrencilerin sıfatlarla karşılaşmaları Almanya ve Türkiye’de farklı seyretmektedir. Yeterli ya da yetersiz dil öğrenmenin yansımaları okullarda öğrenilen diğer alanlarda da gözlemlenebilir. Kitaplardaki Türkçe sıfat içeriği Almanca sıfatlardan çok az olduğu için Türk öğrenciler bu sıfatları öğrenmeyi ertelemekteler ve Alman yaşdaşlarıyla karşılaştırıldıklarında anadillerini kullanmada eksik kalmaktadırlar sonucuna varılabilir. Etkili anadili ediniminin, edebiyat, güzel sanatlar ve müzik gibi sosyo-kültürel etkinliklerden ülkenin her bakımdan kalkınmasına kadar pek çok getirileri olduğu inancı yaygındır.

Anahtar Sözcükler: Sıfatlar, Nicelik, Nitelik, Türkçe, Almanca

ABSTRACT

From the first day on which we begin learning till the age we are in, we continuously add the names of new things into our lexicon. Adjectives, which are one of the parts of speech among eight, play a great role in perceiving, describing and differentiating objects. The aim of this study is to investigate how many and which adjectives the 5th grade primary school pupils, both in Germany and Turkey, expose in their language courses. To determine the quantity and quality of all adjectives covered in course books, a scanning process was carried out. German “Praxis Sprache 5 Ausgabe A” and The Turkish “İlköğretim Türkçe 5” course books were used in scanning process. The scanning of the books put forward that German course book covers 409 adjectives and the Turkish counterpart includes 216. Therefore, the language exposure process operates differently in German and Turkey. The reflection of adequate or inadequate language learning can be observed in other areas that learners study in schools as well. As Turkish adjective coverage is far less than German adjectives in books, it might be concluded that Turkish pupils postpone learning adjectives and rather weak in using their mother tongue when compared with German peers. It has been a widespread belief that effective mother tongue acquisition would bring many advantages ranging from social-cultural activities of literature, fine arts, music to the development of the country in all aspects.

Keywords: Adjectives, Quantity, Quality, Turkish, German

---

* Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1.Giriş

Anadili öğrenimi, önce evde sonra da ilköğretimde devam eden bir süreç olarak, birey gelişiminin en temel unsurudur. Anadili öğrenimi yoluyla çocuklar hem fiziksel ve hem de sosyal çevrelerini tanırlar. Öncelikle ev, aile ve semt gibi dar bir fiziki ve sosyal çevrede yaşayan çocuklar, ilköğretimle birlikte okul, öğrenci, öğretmen gibi daha geniş fiziksel ve sosyal çevrede yaşamaya başlarlar. Sosyal okul çevresinin çocuğa sağladığı yararların en başında dil gelişimini yoğun bir biçimde ilerletmesi gelmektedir. Bunun en önemli göstergesi de öğrencinin hem arkadaş, öğretmen ilişkilerinin getirdiği etkileşim ve iletişimle karşılaşması hem de anadili eğitimine çeşitli kaynaklarla başlamasıdır.

Bu çalışmada gözlemlenmesi zor olan dolaylı öğrenmeden çok, ilköğretim öğrencilerinin lise ders kitaplarından anadillerini ne kadar öğrendikleri araştırılmıştır. Ülkemizde yıllardır tartışılan ve çoğunlukla hükümetlerin politikalarıyla oluşturulan ilköğretim müfredatı, içinde bulunduğumuz 2000’li yıllarda yine birtakım değişikliklere uğramıştır. İlköğretim öğrencilerinin ders kitapları 2005-2006 ders yılında da yine devlet tarafından öğrencilere sağlanmıştır. Bunlardan birisi de “Türkçe Dilbilgisi 5” kitabıdır. Bu, birçok başka ülkede de olduğu gibi doğru olabilir, ancak öğrenci ihtiyaçlarını ne kadar karşıladığı hala bir soru işaretidir. Bu çalışmanın temel amacı anadili öğreniminde bu kaynağın nicelik dolayısı ile nitelik bakımından öğrencilerimize ne kadar yarar getirebileceğini tartışmaktır. Bu nedenle, Türkiye’deki durum yanında, yine devlet tarafından kitap sağlanan Almanya’daki durumun ne olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sınırlılığı olarak her iki ülkedeki eşdeğer kitapların içindeki tüm sıfatlar belirlenmiştir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, öncelikle Türkiye’de ve Almanya’da ilköğretim 5. sınıflarında okutulan dilbilgisi kitaplarındaki sıfatların niceliğini saptamaktır. Tarama yapılırken sıfat görevi yapan sözcükler belirlenerek çalışmaya dahil edildiler. Kitaplardaki sıfatların sıklığının ne olduğu ayrıca belirlendi. Bu çalışmanın içeriğinde ayrıca sıfat diye adlandırdığımız sözcük türünün tanımlanması, diğer sözcük türleri ile arasındaki bağ ve zengin dil kullanımının sağlayabileceği yararlar yer almaktadır. Böyle olunca, küçük ölçekli bir araştırma da olsa, her iki ülkedeki dil bilgisi öğretimine olan bakış bir yönüyle karşılaştırılabilir.

1.2.Almanya’da Durum

Federal Almanya Eğitim Bakanlığı’nın www.kmk.org/primary.de internet adresinde 2002 yılında yayınladığı “Federal Almanya Cumhuriyeti 2002 Eğitim Sistemi” adlı makalede, hem sistem detaylı bir şekilde açıklanmış hem de diğer Avrupa ülkeleri ile bilgi değişimi sağlanması bakımından, Almanya’nın eğitim-öğretim yükümlülükleri, yapılanma ve eğitim politikasındaki gelişmeler ortaya konmuştur. Örneğin, genel amaçlar bölümünde, ilköğretim öğrencilerinin hem okul ve hem de okul sonrası yani hayat boyu öğrenim sürecinde iki temel alan vurgulanmıştır. Bunlardan ilki “dil becerilerinin gelişimi” diğeri ise “matematik

Türk ve Alman İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Dilbilgisi Ders Kitaplarındaki Sıfatların Nicelik Bakımından Karşılaştırılması

ve bilimsel kavramların” anlaşılması olarak belirtilmiştir. Ayrıca aynı raporun müfredat bölümünde önemle Almanca, Matematik, Hayat Bilgisi, Sanat, Müzik ve Beden Eğitimi derslerinin yoğun olduğu belirtilmiştir. Ders programına bakıldığında, haftalık ders yükünün ağırlıklı bölümü anadili öğretimi olarak görülmektedir. Bir başka deyişle haftada 4 gün toplam 8 saat anadili öğretimi verilmektedir. Bu göstergeler, gelişmiş bir batı toplumu olan Almanya’ nın anadili öğretimine çok fazla önem verdiğini göstermektedir.

1.3. Türkiye’de Durum

Milli Eğitim Bakanlığı’ nın halen yayında olan www.ioqm.meb.gov.tr internet sitesindeki “Milli Eğitimin Genel Amaçları” başlığı altındaki 1.3.7.’ deki bölümde anadili öğretimi ile ilgili şöyle bir ifade vardır.”Milli Birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Milli Eğitim Bakanlığınca tedbirler alınır.” Milli Eğitim Bakanlığının vurguladığı Türk dilinin çağdaş eğitim ve bilim dili olarak zenginleştirilmesi ve bunun için tedbirler aldığı görüşünün araştırılması gerekebilir. Çünkü içerikte ve uygulamada değişiklikler ülkemiz eğitim-öğretimine ve dolayısı ile kalkınmasına yeter düzeyde olmadığı yıllardır dile getirilmektedir. Haftalık 6 saat Türkçe dersi olan ülkemiz ile gelişmiş bir batılı ülke olan Almanya’ nın dilbilgisi kitaplarının karşılaştırılması yararlı olabilir.

1.4. Anadili Öğrenimi ve Sıfatlar

Eğitimin her alanında dilin ne kadar önemli olduğu tartışma götürmez. İster fen isterse sosyal bilimler olsun, ancak dil bilgisi, becerisi ve zenginliği öğrencilerin sorunlarını çözmelerinde yardımcı olabilir. Tahsin Yücel (1982:17) “Dille birlikte ve dil aracılığıyla kendi zamansal ve uzamsal çevremizin çok ötelere açılır, dolaysız biçimde görüp işittiklerimizin çok ötesine uzanırız.” Diyerek dilin insan düşüncesindeki önemini dile getirmektedir. Yine Yücel (1982:17) Benveniste’ nin şu görüşüne yer vermektedir: “Toplum dilden, dili toplumdan ayrı olarak düşünemeyiz, toplum ancak dille varolur, birey de dille varolur ancak. Çocukta bilincin uyanışı dilin öğrenilmesiyle aynı zamana rastlar, çocuğun birey olarak yavaş yavaş dil katar topluma.” Bu görüşler, çocuklardaki dil gelişiminin ne kadar önemli olduğunu ve çocuğun geleceğinde ne kadar önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Cahit Armağan da (1992:26) “İyi bir dile, iyi düşünmek, nesnelleşebilmek, dışa vurulmuş nesnellığı kavramak ve duyguca daha vasıllaşmak için ulaşmalıyız.” der. Anadili öğreniminde, dil varlığımızı oluşturan sözcük türleri içerisinde sıfatlar en az isim, eylem, adıl, belirteç, bağlaç, ünlem ve ilgeçler kadar önemlidir. Araştırmalar, her sıfatın aynı zamanda isim olarak kullanıldığını göstermektedir. Böyle olunca, dilimizdeki sıfat ve isim grubu sözcükler, dilimizin sözcük varlığının büyük bir kısmını oluşturmaktadırlar. Örneğin Atabay (1976:68) sıfatlarla ilgili bulgusunda, “Her dilde olduğu gibi dilimizde de

sıfat sayılan sözcükler doğrudan doğruya ad olarak kullanılabilirler: güzeller geçidi, hepimizin büyüğü ve hastalar koğuşu gibi örneklerle bu olguyu göstermektedir.

Ergin' in (1986:292) de dediği gibi “Sıfatlar vasıf isimlerdir. Türkçede tek başına sıfat diye bir şey yoktur. Her sıfat aynı zamanda bir isimdir. Bir vasıf ismi isim gibi de kullanılır, sıfat gibi de kullanılır. Mesela ağaç, ev, çiçek gibi kırmızı, büyük, güzel kelimeleri de birer isimdir. Bunlar sıfat olarak da kullanılır: güzel ev, büyük ağaç, kırmızı çiçek misallerinde olduğu gibi. Fakat isim olarak da kullanılırlar: Büyük büyüklüğünü bilmeli, şu güzele bir bakın, kırmızı alıcı bir renktir misallerinde olduğu gibi.” Ergin' in açıklamalarının devamında ise sözcüklerin tek başlarına sıfat olmak yerine sıfat gibi kullanılmalarının söz konusu olduğunu söylemektedir. Adalı' nın (1979:37) “Boş ev”, “Boş konuşuyor.” ve “ Kutuların boşlarını attım.” gibi örnekleri, Ergin' in görüşünü desteklemektedir. Adalı kendi örneklerini açıklarken, Türkçede bir sözcüğün ad, ya da belirteç oluşunu onun dizin içindeki ilişkileri olduğunu belirtmektedir.

Ayrıca, Grönbech (1995:22) “ Sık sık bir vasıf gösterdiği için sıfat dediğimiz kelimeler, hiçbir şekilde geriye kalan adlardan ayırt edilemezler, tek başına oldukları zaman adılar gibi çekilirler.” diyerek, sıfatların dolayısıyla adların Türkçe sözcük varlığımızda nasıl fazlaca yer aldıklarını ifade etmektedir.

Akerson ve Özil (1976) dilimizin sözcük üretimi bakımından çok zengin ve işlek bir dil olduğuna atıfta bulunarak dilimizde çeşitli ekler yoluyla sıfatların ad, adlardan başka adlar ve hatta eylemlerden sıfatlar türetebildiğimizi göstermiştir. Atabay ve arkadaşları (1976:67-68) sıfatların dil varlığımızdaki yerini şu sözlerle ifade ederler: “Ad soyundan sözcüklerin bir bölümünü, geleneksel dilbilgisinde sıfat adını alan sözcükler oluşturur. Genel olarak Türkçede ve Türkiye Türkçesinde sıfatlar söz varlığı içinde önemli bir yer tutar.” Bu görüşlerini desteklemek için, Atabay ve arkadaşları, Cüceloğlu' nun (1971) “Türkçe Sıfatlar Üzerine Bir Deneme” adlı araştırmasına dayanarak, sıfatların dilimizde çok geniş bir yer kapladığını ileri sürmektedirler. Böyle olunca, özellikle de niteleme sıfatlarının dilimizde özel bir yeri olduğunu ve öğrencilerimizin bunları etkin bir şekilde öğrenmelerinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Banguoğlu' na (1986) göre sıfatlar varlıkları niteleyen veya belirleyen kelimelerdir, ancak, ekler olarak isim gibi kullanılırlar, hatta iyelik ekleriyle zamir olarak da kullanılırlar.

Benzer şekilde, Zülfikar (1991) Türkçemizin çok esnek bir dil olduğunu ve bu nedenle dar kalıplara sokulmasının zor olduğunu belirtmektedir. Sıfatlarla ilgili olarak da Zülfikar, isimlere ek getirilerek ya da çoğunlukla isimlerin doğrudan sıfat olarak kullanılabilirliklerini anlatmaktadır. Aynı şekilde, Lewis (2000) de Türkçe sıfatlar ve isimler arasındaki ayrımın çok ince bir çizgi olduğunu, bir başka deyişle, her ismin sıfat gibi ya da her sıfatın isim yerine kullanılabileceğini anlatmaktadır. Lewis bu olguyu anlatmak için verdiği bir örnekte, “bir” sıfatının bunu gösterdiğini belirtmiştir; “hasta” bir sıfatken, başına gelen “bir” ile “hasta” isim olarak kullanılır, ya da çoğul eki “lar” sonuna getirildiğinde de aynı durum ortaya çıkmaktadır, yani “hastalar” artık bir isimdir.

2. Sözcük Zenginliğinin Önemi

Türk dili, Kaşgarlı Mahmut' un Divan-u Lügati' t Türk eserinden bu yana, 933 yılda çeşitli değişikliklere maruz kalmıştır. Osmanlı imparatorluğu döneminde ve öncesinde dilimiz yabancı dillerin ve özellikle de Arapça ve Farsça' nın fazlaca etkisi altında kalmıştır. İşte bu nedenledir ki Karamanoğlu Mehmet Bey, 728 yıl önce 13 Mayıs 1277' de “Bu günden sonra divanda, dergâhta ve bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçe’ den başka dil kullanılmayacaktır.” diye ferman yayınlayarak Türk diline hizmette bulunmuştur (www.milli.egemenlik.gov.tr). Ömer Asım Aksoy “Dil Gerçeği” adlı kitabında (1982), Osmanlı döneminde Türk dilinin yok olmanın eşiğine geldiğini hatta yazılı dilde Arapça’ nın tamamen egemen olduğu ve tek bir Türkçe sözcük kullanılmadan metinlerin yazıldığını dile getirmektedir. Ancak Cumhuriyet dönemiyle birlikte Atatürk’ ün önderliğinde dil çalışmaları başlatılmıştır. Başta Türk Dil Kurumu ve üniversiteler dilimizin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadırlar. Aksoy (1982:10) Atatürk’ ün: “Milli his ile dil arasındaki bağlantı çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli hissin inkişafında başlıca müessirdir.” İfadelerine yer vererek dilin zengin olmasının millet olmak adına ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ancak Yücel (1982:56) günümüz Türkçesi ile ilgili şu iddialarda bulunmaktadır: “Güzel sözcükler dilimizden koparılıp atılmakta, sözcük ambarımız boşaldıkça boşalmaktadır.” Ancak Yücel’ in böylesine bir tepkisinin, Türk Dil Kurumunun uzun ömürlü olmayan ve yıllardır görsel ve yazılı basının bilinçsizce yaratmaya çalıştığı çarpık dile yönelik olduğu açıktır. Çünkü, Yücel, Dil Devrimi ve sonuçları adlı kitabının neredeyse ilk bölümünü tamamen dili bozma yok etme çabalarının nasıl yersiz ve anlamsız olduğuna ayırmıştır.

Yücel (1982) dilin neden zengin olması gerektiği ile ilgili çok çarpıcı örnekler verirken az sözcüklü bir dilin ancak ilkel bir oymağın dili olabileceğini, fakat kendisini büyük ve uygar bir ulus olarak gören bir toplumun olamayacağına vurgu yapmaktadır. Gerçekten de gelişmiş toplumlara bakıldığında dillerinin çok zengin olduğu görülmektedir. O zaman şu soru akla gelmektedir: Acaba zengin dil, kalkınma, yani ekonomik ve sosyal gelişme ile ilişkili midir? Bir başka deyişle, toplumlar dil aracılığıyla anlaşır kavramların içini iyi doldurarak, gelişme adına daha çok ve çabuk mu yol alıyorlar? Yücel (1982:56), Songar’ dan aldığı örneklerde şöyle diyor: “Bir şahsın düşünce kabiliyeti onun bildiği ve ifade edip yerine kullandığı kelimelerin sayısı ile belli olur. Milletlerin düşünce imkânı, tekamülü o milletin kullandığı kelime sayısı ile sınırlıdır. Mesela Afrika’da yaşayan kavmin dili 900 kelimedenden ibarettir. Buna karşılık İngilizcede 120.000 kelime vardır.” Böyle olunca bizler de hangi toplumun neden toplumsal ve ekonomik bir gelişmeye kavuştuğunu anlayabiliyoruz. Örneğin Mc Carthy (2004) Winston Churchill’ in konuşma ve yazılarında 60.000 kelime kullandığını bunun da dilin zenginliğinden kaynaklandığını dile getirmektedir. Yücel (1982:61) Danışmend’ den alıntılar yaparak dil zenginliğinin önemini bazı sıfatları örnek göstererek anlatmaktadır. Yücel dili sadeleştirmek ya da onun deyimleriyle özleştirmek adına dilin aslında fukaralaştırıldığını haykırmaktadır. Bir başka deyişle, örneklerde de olduğu gibi, “Kara var diye Siyah’ ı, Ak var diye

Beyaz' ı, Yıl var diye Sene' yi, Gönül ve Yürek var diye Kalp' i ve Yel var diye Rüzgâr' ı dilimizden söküp atamayız, bu sözcüklerin hepsinin kullanımda yeri ayrıdır. Hepsine gereksinim duyulur.” diyerek dilin zenginliğini bireylerin düşünme gücüne çok önemli katkı sağladığını belirtmektedir. Böyle olunca, yani düşünmeni önü alabildiğine açıldığında gelişme sadece sosyal yaşam ya da kültürel alanlarda değil, ülkemizin ekonomik kalkınmasına da yansiyacaktır. Hengirmen (1998:29) dil ile ülke kalkınması arasındaki ilişkiyi şöyle ortaya koymaktadır: “Dilin toplum düzeni ve ülke kalkınması bakımından sanıldığından çok daha büyük bir önemi vardır. Türkçenin yüzyıllardan beri içinde bulunduğu kargaşa ülke kalkınmasını da olumsuz etkileyerek toplum düzenimize çeşitli zararlar vermiştir. Dil toplum düzeni kadar, bilimsel gelişmeler bakımından da önemlidir.”

3. Ders Kitaplarındaki Durum

Türkçenin zengin bir dil olduğunu kendi tarihinden ve günümüzden biliyoruz. Ancak bu zengin dil neden gençlerimize, çocuklarımıza ve yetişkinlere doğru dürüst ulaşmıyor? Acaba suçlu medya mı (yazılı ve sözlü basın yayın), edebiyatçılar mı, öğretmenler mi, araştırmacılar mı, kitap yazarları mı? Aslında suç sorumlu davranmayan her kesimde.

Bu küçük ölçekli araştırmanın ortaya koymaya çalıştığı nokta, ders kitaplarının ne kadar yetersiz ve sorumsuzca konuya yaklaştığını görmek idi. Türk ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin karşılaştıkları sıfatlar, Alman yaşdaşlarının karşılaştıklarının yarısı kadar. Böyle olunca zengin dil varlığımızı kitaplarda yeteri kadar yansıtamadığımızı göstermektedir. Muallimoğlu (1988:29) yazdığı Türk Atasözleri kitabının giriş kısmında bir İran atasözüne yer vererek dilimizin ne denli zengin olduğunu bir İran atasözüyle dile getirmektedir: “ Arapça bir lisanıdır, Farsça bir tatlı; Türkçe ise, bir sanat.”

3.1. Eşdeğer Kitaplardaki Sıfatların Niceliği

Almanca dilbilgisi ve Türkçe ilköğretim 5. sınıflar ders kitaplarında yapılan tarama sonucu hem nicelik hem de nitelik bakımından Türkçe sıfat sayısı neredeyse Almanca kitabın yarısı kadar bulunmuştur. Türkçe 5 kitabında 216 sıfat varken, Almanca 5 kitabında 409 sıfat bulunmuştur. Ancak, her iki ülkedeki öğrencilerin maruz kaldıkları sıfatların kaç tane olduğu çok önemli olsa da bu sıfatların niteliklerinin düşünme, anlama, anlatma, çözümlenme ve diğer bilişsel görevleri yapmada çok daha önemli oldukları tartışılmalıdır. Aşağıdaki tabloda, her iki kitaptaki sıfatların niceli ve sıfat grupları verilmiştir. Her ne kadar sıfatlar kendi aralarında pek çok türe ayrılırlar da örneğin, Gencan' a (1979) göre 8 değişik sıfat türü vardır ve bunlar, (a) “niteleme sıfatları” ve im (gösterme), sayı, belgisiz, soru, san, pekiştirmeli ve küçültme gibi (b) “belirtme sıfatlarıdır”. Atabay ve ark. (1976) Gencan' dan farklı olarak belirtme sıfatlarını “gösterme”, “soru”, “belgisiz” ve “sayı” olarak dört türe ayrılmışlardır. Bilgin' e (2002) göre, Atabay ve ark. tanımladığı gibi belirtme sıfatları “gösterme”, “sayı”, “soru” ve “belgisiz” olmak üzere dört türdür. Aşağıdaki tabloda, pek çok

Türk ve Alman İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Dilbilgisi Ders Kitaplarındaki Sıfatların Nicelik Bakımından Karşılaştırılması

dilbilimcinin kabul ettiği gibi sıfatlar “niteleme” ve “belirtme” sıfatları olarak temel iki grupta gösterilmiştir.

Sıfatlar	Niteleme	%	Belirtme	%	Toplam
Türkçe	183	84,72	33	15,27	216
Almanca	348	85,09	61	14,91	409

Yukarıdaki tabloda da açıkça görüldüğü gibi niteleme sıfatları Almanca Dilbilgisi ders kitabında da Türkçe Dilbilgisi ders kitabındakilerin hemen hemen iki katıdır.

3.2. Eşdeğer Kitaplardaki Sıfatların Niteliği

Türkçe’ nin bin yıllardan gelen zenginliği nedeniyle kazandığı güçlü bir anlatım gücü olduğu inkâr edilemez. Örneğin, Aksan (1993:9) Türkçe’ nin Gücü adlı kitabının girişinde “ Bu benim anadilim bir denizdir; derinliği ile, gözün erişemeyeceği genişliği ile, sınırsız gücü, güzellikleriyle. Dibinde gün görmemiş inciler yatar; üstünde binbir rengin çalkantısı var.” diyerek Türkçe’ mizin ne denli güçlü anlatım özelliklerine sahip olduğunu yansıtmaktadır.

Bu çalışma her ne kadar sıfatların nicelik bakımından belirlenmesine yönelik olsa da, bu bölümde bazı Türkçe ve Almanca nitelik sıfatları, dil zenginliğini göstermek için verildi. Örneğin; Almanca kitapta yer alan aşağıdaki bazı sıfatlar göz önünde bulundurulduğunda, neredeyse ileri düzey dil öğrenimi gören öğrenci kesimine hitap eder sözcükler olduğu kanısına varıyoruz (Bkz. Ek 1). Aşağıda bazı Almanca sıfatların Türkçeleri verilmiştir: *güvenilir, göze çarpan, mümtaz, keyifli, nüfuzlu, bulanık, bıçartılı, aşıkâr, mükemmel, gergin, düzeltilmiş, budala, keskin, gayretsiz, kurtaran, biçimce çok uygun, dostane, yanlış anlaşılan, resmedilmiş, teşvik edici, oynak, dağıtılmış, mantıklı, pürüzsüz, belirgin, nesnel, gölgeli, yorucu, gururlu, görülmeğe değer, homurtulu, endişeli, nükteli, kutsal, kızıcı, edebi, tanınmış, kısaltılmış, vurgulanan, namuslu, gevşek, kararsız, nazik, etkin, şişpeci, gayretli, bunaltıcı, saygısız, barışsever, verimli, hatasız, dinç, rahatlanan, muhteşem* gibi daha pek çok sıfat, Alman öğrencilerine kitaplarında bir şekilde verilmektedir (Bkz. Ek 1). Ancak aynı yaş Türk öğrencileri yukarıda Almanca örneklerini verdiğimiz nitelik sıfatlarını kitaplarında görmemekteler. Böyle olunca Türk öğrencilerin anlatım güçlerinin Alman öğrencilerine göre daha yetersiz olabileceği akla gelmektedir. Ayrıca Almanca *andere, bekannt, bestimmt, blau, böse, breit, deutsch, dick, diese, eilig, erfolgreich, erste, feucht, freundlich, fünfzehn, gefährlich, gelb, germanisch, gespannt, grün, herzlich, hoch, interessant, kaputt, klar, klein, kräftig, krank, lässig, lebendig, leer, letzte, neu, passend, rund, sauber, scharf, schlimm, schön, schrecklich, schwarz, seltsam, stark, stürmisch, süß, tief, trocken, verschiedene* sıfatları birden fazla kullanılmıştır. Türkçe 5. sınıf kitabının içeriğinde de nitelik sıfatları vardır, ancak hem nicelik hem de kendi nitelikleri bakımından yetersiz kalmaktadırlar. Örneğin, *anlamlı, bitişik, ciddi, coşkulu, gergin, çağdaş, dinamik, ilkel, dürüst, etkili, ekolojik, etkileyici, karma, lanet, sıkıntılı, sosyal, siyasal, mutlu, melez, şerefli, olumlu, uyarıcı, ulusal, uzman, yaratıcı, yurtsever* ve *yerleşik* gibi nitelik sıfatları saptanmıştır (Bkz. Ek 2). Bununla birlikte, yukarıda örnekleri verilen çoğu Almanca sıfata Türkçe kitapta rastlanmamıştır.

Aynı şekilde, az da olsa bazı Türkçe niteleme sıfatları Almanca kitapta görülmüştür.

4.Sonuç

Bu çalışmada, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin hem Türkiye’ de ve hem de Almanya’ da ders kitaplarında karşılaştıkları sıfatlar taranıp incelenmiştir. Bundaki temel amaç nicelik bakımından zengin dil varlığımızın kitaplara ne kadar yansıtıldığını görmektir. Bu arada her iki dildeki sıfatların nitelikleri bazı örneklerle tartışıldı.

Muallimoğlu (1999:813) aslında dilimizin çok zengin olduğunu, ancak, sözcükleri yeteri kadar yerli yerinde kullanmadığımızdan kendi kitabına verdiği isim gibi “Türkçe Bilen Aranıyor” yani doğru iletişim kurulamadığını belirtiyor. Ayrıca, sözcüklerin düşünce ve heyecanlarımızı aktarmada yegâne aralar olduğunu vurgulamaktadır. Tıpkı pek çok edebiyatçımız gibi bizler de zengin dilimizi kullanarak duygu, düşünce ve heyecanlarımızı anlatacağımız serüvenlere çıkmak istiyoruz. Ancak bu araştırmanın da ortaya koyduğu gibi çocuklarımıza kendi anadilimizi yeterince öğretemiyoruz. Adeta, dilimiz etrafında sınırlar oluşturarak çocuklarımızı hayal, düşünce ve anlatım dünyasından uzaklaştırıyoruz. Bilgin (2002:V) yukarıdaki düşüncelerimizi şu ifadelerle dile getirmektedir: “Çocuk beyninin ezilmeden, büzülmeden özgürce yol alacağı tek saha anadilidir. Burada cümleleri kurmanın keyfini yaşar. Bu dili kullanarak düşlerine renk katar.”

Çalışmada aktarılan pek çok görüş, dil zenginliğinin bireylere düşünme, algılama, sosyal ve ekonomik kalkınma gibi pek çok alanda yararlar sağladığını tartışmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmanın ortaya koyduğu en önemli gerçek, ilköğretim çağında anadilini öğrenme çabasında olan ilköğretim 5. sınıf Türk öğrencilerinin Alman yaşlıları ile karşılaştırıldığında daha az sıfatla karşılaştıkları görülmüştür. Ders kitaplarındaki sadece “niteleme sıfatları” Alman dengi kitabının yarısı kadardır.

Türkçemiz pek çok dilbilimcinin söylediği gibi zengin bir dildir, Cumhuriyet ile birlikte geçirdiğimiz 82 yılda Türkçemizin kültür dili olma yolunda çok yol aldığı inkâr edilemez. Aksan’ ın (2003:57) da dediği gibi: “Türkçe, Cumhuriyet öncesine oranla büyük bir gelişme göstermiştir, bir kültür ve bilim dili olma niteliği kazanmıştır.” Yine Aksan’ ın belirttiği gibi 1931’ de %35 olan Türkçe sözcük oranı şimdi %74,5 olmuştur. Toplumumuzun sosyal, kültürel, bilimsel ve bunların ardından her bakımdan her bakımdan kalkınmış ve gelişmiş bir toplum olma yolunda anadili öğretimine önem vermeliyiz.

Ek 1

1. achthundert	6. allgemein	11. andere	16. ärgerlich
2. achtzig	7. allmählich	12. angebildet	17. arm
3. ähnlich	8. alltäglich	13. ängstlich	18. auffällig
4. aktiv	9. alt	14. anschaulich	19. aufgeregt
5. alle	10. amerikanisch	15. anstrengend	20. aufregend

Türk ve Alman İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Dilbilgisi Ders Kitaplarındaki Sıfatların Nicelik Bakımından Karşılaştırılması

21. begeistert	66. dumm	106. fetzengekleidet	151. glänzend
22. bekannt	67. dünn	107. feucht	152. glänzende
23. bekannte	68. durchsetzungsfähig	108. flach	153. glatt
24. bellende	69. echt	109. fleißig	154. gleich
25. beruhigend	70. ehemalig	110. flott	155. gleichbedeutend
26. berühmt	71. ehrlich	111. folgende	e
27. bescheiden	72. eifrig	112. formvollendet	156. gleichnamige
28. besitzanzeigende	73. eilig	113. französisch	157. glücklich
29. besonders	74. ein	114. frei	158. goldgesternt
30. besser	75. einarmig	115. fremd	159. grässlich
31. bestimmt	76. einfach	116. freundlich	160. grauselig
32. betriebene	77. einhundertachtzig	117. freundschaftlich	161. griechisch
33. betroffen	g	118. friedlich	162. groß
34. bewaffnet	78. einhundertfünfzig	119. frisch	163. grün
35. beweglich	g	120. froh	164. gut
36. bildhaft	79. einhundertsebenundsechzig	121. früh	165. gut gelaunt
37. blau	80. einhundertzwanzig	122. fünf	166. hakig
38. blind	81. einige	123. fünfundzwanzig	167. halb
39. blutig	82. einundachtzig	124. fünfundzwanzig	168. haltlos
40. blutrot	83. einundzwanzig	milliarden	169. hangreiflich
41. böse	84. einzeln	125. fünfzehn	170. handlich
42. botanisch	85. eisig	126. fünfzehntausend	171. hart
43. braun	86. eiskalt	127. fünfzigtausend	172. hässlich
44. bräunlich	87. elegant	128. furchtbar	173. häufig
45. breit	88. englische	129. gabelig	174. heftig
46. brummig	89. entgegenkommende	130. ganz	175. heilig
47. buchstabend	90. erfolglos	131. geborene	176. heimisch
48. bunt	91. erfolgreich	132. geehrte	177. heiß
49. christlich	92. ergeben	133. geeignet	178. hell
50. dazugehörige	93. ernst	134. gefährlich	179. herrlich
51. deutlich	94. ernstlich	135. gefiedert	180. hervorragend
52. deutsch	95. erstaunlich	136. gefundene	181. herzlich
53. dicht	96. erste	137. geheim	182. heutig
54. dick	97. eufüg	138. gelb	183. hilfreich
55. diebisch	98. falsch	139. gelocht	184. hoch
56. diese	99. familiäre	140. gemeinsam	185. höflich
57. dreckig	100. fämmerlich	141. gemütlich	186. hohl
58. drei	101. farbig	142. genau	187. hölzerne
59. dreieckig	102. fehlerfrei	143. genug	188. hunderttausend
60. dreihundertzehn	103. feige	144. geöffnete	189. hungrig
61. dreiunddreißig	104. festgelegt	145. gerade	190. ideenreich
62. dreiundzwanzig	105. fett	146. germanisch	191. interessant
63. dreiundzwanzigste		147. gespannt	192. international
64. dreizehn		148. gesprochene	193. italienisch
65. dritte		149. gewaltig	194. jährlich
		150. gewalttätig	195. jedes

Ridvan TUNÇEL

196. jung	241. müde	285. schwächting	328. sturmgefährdet
197. kalt	242. mühsam	286. schmutzig	329. stürmich
198. kaputt	243. nächste	287. schnell	330. sumpfig
199. kariert	244. nahe liegend	288. schön	331. supergroß
200. kitschig	245. nass	289. schrecklich	332. süß
201. klar	246. natürlich	290. schriftlich	333. täglich
202. klein	247. neblig	291. schwach	334. teuflisch
203. klug	248. nett	292. schwarz	335. tief
204. komisch	249. neu	293. schwer	336. toll
205. köstlich	250. neugierig	294. schwierig	337. tot
206. kräftig	251. neunte	295. schwül	338. traurig
207. krank	252. neunzehn	296. sechszwanzig	339. treffend
208. kümmerlich	253. neunzehnhundert	297. sechzehn	340. trocken
209. kurz	rdreiundsechzig	298. sechzig	341. tröstende
210. kurz betont	254. nordeuropäisch	299. sehenswert	342. typisch
211. kurz	255. notwendig	300. selbige	343. überlegen
gesprochene	256. ordentlich	301. selbständig	344. übrige
212. lächerlich	257. papierne	302. seltsam	345. unbefriedigend
213. lang	258. passend	303. sieben	346. unbestimmt
214. langsam	259. persönlich	304. siebenundneunzig	347. ungeheuer
215. langweilig	260. plural	305. siebzehn	348. unklar
216. lässig	261. prächtig	306. siebzig	349. unleserlich
217. lateinische	262. rechtschreibsch	307. singulär	350. unsicher
218. laut	wierig	308. sinnvoll	351. unterirdisch
219. lebendig	263. reich	309. slawisch	352. unterstrichene
220. lecker	264. reizvoll	310. solch	353. unzählig
221. leer	265. rettende	311. sonnig	354. ursprünglich
222. leicht	266. richtig	312. spanisch	355. veränderte
223. leise	267. riesig	313. spannend	356. verbessert
224. leistungsfähig	268. rot	314. spitz	357. verdächtig
225. leserlich	269. rücksichtslos	315. sportlich	358. verdorrte
226. letzte	270. rudernde	316. sprachlich	359. verendet
227. lieb	271. rund	317. städtisch	360. vergesslich
228. liebenswert	272. sächlich	318. stark	361. verkürzt
229. liniert	273. saftig	319. stärkste	362. verlängert
230. literarisch	274. sandig	320. stehende	363. verletzend
231. lungenatmende	275. sauber	321. stichhaltig	364. verorene
232. lustig	276. sauer	322. stil	365. verrückt
233. mächtig	277. scharf	323. stimmhaft	366. verschiedene
234. malerisch	278. schattig	324. stimmlos	367. verschiedenfarbig
235. manche	279. schief	325. stolz	ge
236. männlich	280. schlammig	326. strahlend	368. verteile
237. mehr	281. schlau	327. stumm	369. verträglich
238. merkwürdig	282. schlecht		370. verwandte
239. missverständlich	283. schlimm		371. viel
240. modern	284. schlurfende		372. vier

Türk ve Alman İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Dilbilgisi Ders Kitaplarındaki Sıfatların Nicelik Bakımından Karşılaştırılması

373. viergliedrich	383. weiblich	394. wüendlich	404. zweiarraig
374. vierhundertzwan	384. weiß	395. würzig	405. zweihundert
zig	385. welche	396. zahlreich	406. zweimillionenfü
375. vierte	386. wenig	397. zehn	nfundsechzigtausendf
376. vierzehn	387. werkvoll	398. zerkratzt	ünfhudert
377. voll	388. wesentlich	399. zitternde	407. zweiundsechzig
378. volgefülltmit	389. wichtig	400. zusammenhänge	408. zwölf
379. vollständig	390. wichtigste	nde	409. zwölfte
380. wahr	391. winzig	401. zwanzig	
381. waldig	392. witzig	402. zwanzigtausend	
382. warm	393. witzlich	403. zwei	

Ek 2

1. acı	33.	65. dürüst	97. ışıklı
2. aç	34. bu	66. düz	98. hiç
3. altı	35. camlı	67. eğik	99. ik,i
4. altmış üç	36. canlı	68. ek	100. iki yüz elli
5. alttaki	37. cansız	69. ekolojik	101. ikinci
6. ana	38. cesur	70. erkek	102. ikiye
7. anayasal	39. ciddi	71. ertesı	103. ilk
8. anlamlı	40. cimri	72. eski	104. ilkel
9. asfalt	41. cins	73. etkileyici	105. ince
10. askeri	42. coşkun	74. etkili	106. iri
11. aydınlık	43. çağdaş	75. etkin	107. irli ufaklı
12. aynı	44. çalışkan	76. farklı	108. iyi
13. ayrı	45. çekici	77. geçen	109. kaç
14. basit	46. çeşitli	78. genç	110. kaçınıcı
15. başka	47. çetin	79. geniş	111. kalın
16. bazı	48. çoğul	80. gerçek	112. kara
17. belirli	49. çok	81. gerekli	113. karanlık
18. belli	50. çok yönlü	82. gereksiz	114. kardeş
19. beş	51. değişik	83. gergin	115. karlı
20. beş yüz	52. derli toplu	84. göçmen	116. karma
21. beşinci	53. dev	85. gösterişli	117. karşı
22. beyaz	54. devamlı	86. güç	118. karşıt
23. bir	55. devrik	87. güçlü	119. kesik
24. bir kısım	56. diğer	88. güler yüzlü	120. kesin
25. birçok	57. dinamik	89. güneşli	121. kılavuz
26. birer	58. doğal	90. günlük	122. kırmızı
27. birinci	59. doğru	91. güzel	123. kısa
28. birkaç	60. dokuz	92. hangi	124. kızgın
29. birleşik	61. dolma	93. her	125. kimyasal
30. birtakım	62. dondurucu	94. hiçbir	126. koyu
31. bitişik	63. dördüncü	95. ılık	127. kötü
32. böyle	64. dört	96. ıslak	128. kurallı

Rıdvan TUNÇEL

129. kurşun	152. özgür	175. siyah benekli	198. tükenmez
130. kuru	153. parlak	176. siyasal	199. tüm
131. küçük	154. renkli	177. soğuk	200. ucuz
132. lanet	155. sağlam	178. solgun	201. ulusal
133. mavi	156. sakın	179. soluk	202. uyarıcı
134. melez	157. sarı	180. somurtkan	203. uygun
135. minik	158. saygın	181. son	204. uzman
136. mutlu	159. sayılı	182. sosyal	205. uzun
137. nasıl	160. sekiz	183. sürekli	206. üç
138. normal	161. sekizinci	184. süreksiz	207. üçüncü
139. okşayıcı	162. serin	185. süslü	208. ünlü
140. olası	163. sert	186. şerefli	209. üstün
141. olumlu	164. sesli	187. şirin	210. yakın
142. olumsuz	165. sessiz	188. şu	211. yalın
143. on	166. sesteş	189. tablalı	212. yanlış
144. on altı	167. sevgili	190. tam	213. yapıcı
145. on ikinci	168. sevimli	191. tarihi	214. yaratıcı
146. onuncu	169. sevimsiz	192. tehlikeli	215. yaşlı
147. ortak	170. sıcak	193. tek	216. yedi
148. otsu	171. sıkıntılı	194. tek heceli	217. yedinci
149. öfkeli	172. sıralı	195. temel	
150. önemli	173. sivri	196. temiz	
151. özel	174. siyah	197. ters	

Kaynakça

- Adalı, O. (1979). Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler. Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara Üniv. Basımevi. Ankara.
- Akerson, F. E. , Özlü,Ş. (1998). Türkçe' de Niteleme. Sıfat İşlevli Yan Cümleler. Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık Limited Şirketi. İstanbul.
- Aksan, D. (2003). Kültür ve Bilim Dili Olarak Türkçe. Dil, Kültür ve Çağdaşlaşma. Editör: Yediyıldız, B. Hacettepe Üniv. AİİT Enstitüsü Yayınları. Ankara. S. 55-57.
- Aksan, D. (1992). Türkçe'nin Gücü. Bilgi Yayınevi. Ankara.
- Aksoy, Ö. A. (1982). Dil Gerçeği: Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.
- Atabay, N. (1976). Sözcük Türleri. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.
- Armağan, c. (1992). Dil Kimsin Sen? İleri Kitabevi Limited Şirketi Yayınları. İzmir.
- Banguoğlu, T. (1986). Türkçenin Grameri: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Türk Dil Kurumu Yayınları: 528. Ankara.
- Bilgin, M. (2002). Anlamdan Anlatıma Türkçe' miz. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları 2874. Ankara.
- Ergin, M. (1981). Türk Dil Bilgisi. Boğaziçi Yayınları İstanbul.
- Ergin, M. (1986). Üniversiteler İçin Türk Dili. Boğaziçi Yayınları. İstanbul.
- Gencan, T. N. (1979). Dilbilgisi. Türk Dil Kurumu Yayınları: 418. Ankara.

Türk ve Alman İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Dilbilgisi Ders Kitaplarındaki Sıfatların Nicelik Bakımından Karşılaştırılması

Grönbech, K. (1936). Der türkische Sprachbau. Kopenhagen. Türkçenin Yapısı: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Türk Dil Kurumu Yayınları: 609. Çev. Akalın, B. 1995. s. 22.

Hartmann- Czichowski, B. (1979). Praxis Sprache 5 Ausgabe A. Westermann. Braunschweig.

Hengirmen, M. (1998). Türkçe Temel Bilgisi. Engin Yayınevi. Nurol Matbaacılık. Ankara.

Lewis, G. L. (2000). Turkish Grammar. Oxford University Press. Oxford.

Mc Carthy, O'Dell. (2004). English Vocabulary in Use. Cambridge University Press. London.

Muallimoğlu, N. (1998). Turkish Delights: A Treasure of Proverbs and Folk Sayings. Avcıol Matbaası. İstanbul.

Muallimoğlu, N. (1999). Türkçe Bilen Aranıyor. Amca Ofset Matbaacılık. İstanbul.

Ocaklı, Y., Karataş, R. K. (2004). İlköğretim 5 Türkçe Ders Kitabı. Bir Yay Yayınevi. Ankara.

Yücel, T. (1982). Dil Devrimi ve Sonuçları. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara Üniv. Basımevi. Ankara.

Zülfikâr, H. (1981). Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları. Türk Dil Kurumu Yayınları: 569. Ankara.

www.iogm.meb.gov.tr

www.kmk.org/primary.de

www.milli.egemenlik.gov.tr